

Teresa av Avila och det levande vattnet

En karmelitnunna

Teresa minns en målning från sin barndom: ”Jag hade en tavla som jag alltid kunde se och som föreställde Herren vid brunnen, med underskriften: ’Herre, giv mig det vattnet’. Hon berättar vidare ”O hur ofta har jag inte dragit mig till minnes de ord Herren sade till den samariska kvinnan om det levande vattnet! Det stället i evangeliet är mig också alldeles kärt.

Jag har älskat det ända sen jag var ett litet barn, fastän jag då naturligtvis inte förstod det lika bra som nu, och många gånger bad jag Herren ge mig detta vatten”.¹ Detta levande vatten strömmar genom Teresas tillvaro och flyter fram i alla hennes skrifter. När hon skall förklara något viktigt använder hon ofta just bilden av vattnet.

Det är evangelisten Johannes som berättar om Jesu möte med kvinnan vid Sykars brunn. När Johannes stod under Jesu kors såg han varifrån det levande vattnet rinner ut i världen. Han såg soldaten sticka upp Jesu sida med en lans och hur strömmar av blod och vatten genast välldes fram. Hela Johannes författarskap är präglad av denna syn. Johannes har förstått att den dubbla strömmen från Jesu hjärta var målet för hans människoblivande.

Ordet blev kött för att ge oss den skatt som porlar i Guds eget hjärta: hans egen Ande som är Kärleken. Jesus gav sitt liv för oss, för att ge sitt eviga liv åt oss. Hans liv porlar i det levande vattnet som i hans dödsstund strömmar fram från hans öppnade sida. Vi hör också Jesus ropa i templet: ”Är någon törstig, så kom till mig och drick... den som tror på mig, ur hans inre skall flyta strömmar av levande vatten... Detta sade han om Anden, som de som trodde på honom skulle få” (jfr7:37-39).

Redan profeten Hesekiel såg gåvan Jesus skall ge. Han berättar om vattnet som välldes fram från templet's högra sida. Vattnet blev till en omätlig flod. Det var en dubbel ström som gav liv åt allt. På flodens båda sidor växte träd i myckenhet. Och strömmen gjorde vattnet i havet sunt (kap 47).

Evangelisten Johannes visar oss samma ström på Uppenbarelsebokens sista sidor: "Han (ängeln) visade mig en flod med livets vatten, klar som kristall, som rann från Guds och Lammets tron. Mitt på den stora gatan, med floden på ömse sidor, stod livets träd som bär frukt tolv gånger om året och ger sin skörd varje månad, och trädets blad är läkemedel för folken" (22:1-2).

Teresa av Avila har funderat över hur det egentligen förhåller sig med detta vatten. I vanliga fall släcker vatten elden, men det vatten Jesus ger får elden att brinna ännu häftigare. Elden är kärleken. Ju mer man öser levande vatten på kärlekens eld, desto mer flammor den upp. Ju mer hon älskar desto mer uppfylls hon av den levande porlande källan och desto mer upptänds kärleken i henne.

I vanliga fall, skriver hon vidare, drunknar man om man får för mycket vatten, men här får man mer liv desto djupare man sjunker ner i det. Fast, medger hon, för mycket av det levande vattnet kan ge döden, men hon kallar denna död en lycklig död, där man dör av kärlek. Hur ofta sjunger hon inte om denna död som hon så smärtsamt längtar efter: "Jag dör av att inte dö!"

Även Johannes av Korset förundrar sig över elden och vattnet. Han ser att vattnet förvandlas till eld och eld till vatten: "O vad underbart det är, att själen vid denna tid flödar över som en överfull källa, vilken på alla sidor svämmar över av gudomligt vatten!... även om det meddelande vi här talar om är ljus och eld... så är denna eld här så mild, fastän den är en ofantlig eld, att den är som livets vatten, som släcker andens törst... Så är dessa facklor av eld andens levande vatten" (Levande kärleksslåga).

Jesus själv blandar ihop eld och vatten. När han uttrycker sin längtan efter att ge oss det levande vattnet säger han: "Jag har kommit för att tända en eld på jorden. Om den ändå redan brann!" (Luk 12:49). Hans längtan leder honom till korset och når sin höjdpunkt då han utropar: "Jag törstar!" Det är nu, då han själv är en avgrund av törst som han blir en avgrund med levande vatten. Nu brister hans kropps käril och källan väljer fram. Den uppfyller hela universum med sin nardusdoft.

Det levande vattnet innehåller inte endast kärleken, utan även glädjen. Jesus säger att vattnet springer fram med evigt liv. Det dansar fram med glädjesprång från vårt innersta djup, som en fontäns sprudlande kaskader: ”I detta tillstånd av fullkomligt liv lever själen alltid till det inre och till det yttre som i feststämning och på sin andes tunga bär hon mycket ofta på ett stort jubel till Gud, liksom en ny sång, som alltid är ny och fylld av den glädje och kärlek, som vetskapen om hennes lyckliga tillstånd föder” skriver Johannes av Korset i Levande Kärlekslåga.

Redan i det gamla förbundet glädde man sig åt att en gång ”jublande ösa vatten ur räddningens källor”(Jes 12:3). Glädjens strömmar flödar emellertid inte alltid över. Det kan vara natt, lidande och smärta. Men samtidigt porlar källan tyst i vårt inre. Den är som en klar, stilla vattenyta som inte berörs av vindarnas sus där ovan. I Johannesevangeliet har Jesus gömt sin yppersta gåva till allra sist. Under avskedstalet lovar han sina lärjungar att ge dem glädjen: ”Detta har jag sagt er för att min glädje skall vara i er och er glädje bli fullkomlig”(15:11).

Teresa har funderat över hur vi kan öppna oss för att motta det levande vattnet. Kvinnan i Samarien sade att brunnen var djup och hon såg att Jesus inte hade något att dra upp vatten med. Teresa finner lösningen. Hon är så förtjust över sin upptäckt att hon använder hela tolv kapitel i sin självbiografi Boken om mitt liv för att förklara den. Hon säger där att Jesus kan bevattna vår själ på fyra sätt.

De fyra sätten motsvarar börens olika stadier. Brunnen är vårt eget djup. Djupt inom varje människa porlar källan. Den helige Ande, kärleken, finns där djupt nere. Jesus vill hämta fram den. Han ger oss hinken i handen och ber oss hämta fram källan ur djupet: han ber oss begrunda hans mysterier, att se på honom, på hans skönhet, hans kärlek, betrakta allt vad han har gjort. Detta är den första bevattningsmetoden.

Genom att åter och åter sänka ner hinken i brunnens djup samlar vi våra kringpridda tankar och riktar dem mot Herren. Det kräver koncentration och ansträngning. Men det skall öppna källan i vårt inre. Kärleken skall porla fram. Teresa skriver: ”Nybörjaren måste föreställa sig att han börjar anlägga en trädgård, vars jordmån är ofruktbar och där ogräset är ymnigt, och detta gör han för att vår Herre skall ha sin glädje i den”.

Det andra sättet att hämta upp vatten är att använda ett uppfodringsverk. Hon förklarar: ”Detta har jag prövat på flera gånger: med denna metod blir mödan mindre och den upphämtade vattenmängden större... man behöver inte ligga i oavbrutet”. Man får nu vila sig.

Hon kallar därför denna bön för vilans bön: ”När själen börjar samla sig rör hon redan vid det övernaturliga, fastän hon ingalunda kan nå det genom sina egna ansträngningar... Vad som nu sker är så övermåttan trösterikt och kräver så ringa möda att bönen aldrig tröttar”.

Johannes av Korset talar om ”Siloas vatten som rinner så stilla”. Detta nådens flöde rinner nu stilla in i själen och skänker den vila. Även kroppen får del av dess stilla ro. Vilan i Gud. En försmak av den vila som skall genomflöda hela vår varelse när vi fullständigt sänks ner i det levande vattnet, i brunnens djup. ”Denna gnista (av levande vatten) är ett tecken eller en pant som Gud ger åt en själ som han har utvalt och bestämt för stora ting”, skriver Teresa vidare.

De stora tingen börjar hända med den tredje bevattningsmetoden: ”det är rinnande vatten som kommer från en flod eller en källa, och det bevattnar kraftigt utan att kräva stor möda, även om det behövs en del för att leda vattnet i rätt riktning”. Herren själv tar nu över det mesta. Det är han som nu vattnar själen. ”Nådens vatten står själen ända upp till strupen... Hon dör nu bort från allt som är i denna världen och förblir i glädjen i Gud... där får man lära sig den sanna visheten och själen kommer i åtnjutande av sin högsta glädje... Själsförmögenheterna är endast och uteslutande i stånd att sysselsätta sig med Gud”.

När Teresa kommer till den fjärde bevattningsmetoden känner hon sig oförmögen att beskriva den, men hon försöker: ”Själen fattar att hon åtnjuter något gott vari allt gott förenas... Alla sinnena är fångna i denna njutning, så att ingen har frihet eller kan syssla med något annat, vare sig yttre eller inre”. Vattnet kommer nu direkt från himlen och själen har intet annat att göra än att motta. Och även detta skapar Gud i henne.

I de förra metoderna måste själen ändå i viss mån ta del i bevattningen (mindre och mindre ju mer vattnet flödade fram), men nu är det Herren ensam som gör det hela. Han förklarar för Teresa vad som här sker: ”Hon (själen) gör sig fri från allt, min dotter, för att hänge sig så mycket mer åt mig. Det är inte längre hon som lever, utan jag.” Föreningen med Gud är fullbordad.

I Den inre borgen skriver Teresa: ”Nu förblir själen alltid förenad med sin Gud i själva sin medelpunkt”. Källan har avslöjat sin innersta skatt för henne: pärlan som är Jesus. Bruden är nu helt förenad med sin Brudgum: Kristus. Det är han som får glädjens källa att alltid strömma över. Det är han som är hennes livs liv. Det är han som lever och handlar i henne.

Människan har överlämnat alla bekymmer åt Gud. Han tar hand om hennes angelägenheter, medan hon är fri att hänge sig åt det enda nödvändiga: att vara helt hans, och vila i honom.

Med liknande ord beseglade Jesus, Brudgummen, Teresas förmälning med honom: ”om hon åtog sig hans sak, så skulle han åtaga sig hennes” (Den inre borgen). De krampaktiga handlingarna och de egna ambitionerna är försvunna. Hon är endast ett följsamt redskap i Guds hand. I hennes vila kan han utföra stora verk. Det yppersta verket är källan som nu oavbrutet porlar i hennes inre och väller fram för att ge evigt liv till hela världen... för att ge skatten, Jesus, åt varje människa.